

Зубаль В. В.

студентка І-го курсу соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

КЛАСИК ПРИСЯЖНОЇ АДВОКАТУРИ: ПЛЕВАКО Ф. Н.

Федір Никифорович Плевако — адвокат, юрист, судовий оратор, дійсний статський радник. Видатного російського адвоката Федора Никифоровича Плевако знала вся Росія, а журнал «Право» за 1908 рік порівнював його з Пушкіним: «Плевако був геніальним російським оратором. В цій області він був для нас тим же, чим був Пушкін для російської поезії. Як після Пушкіна стало важко бути російським поетом, так після Плевака стало важко бути російським оратором. Юридичну освіту Ф. Н. Плевако здобув у Московському університеті. Незабаром після введення Судових статутів 1864 року вступив в адвокатуру і складався присяжним повіреним при Московській судовій палаті. Поступово, від процесу до процесу, він своїми розумними, проникливими промовами завоював широке визнання і славу видатного судового оратора. Завжди ретельно готувався до справи, добре знав всі його обставини, вмів глибоко аналізувати докази і показати суду внутрішній зміст тих чи інших явищ. Промови його відрізнялися великою психологічною глибиною, винахідливістю і простотою. Найскладніші людські стосунки, часом нерозв'язні життєві ситуації висвітлював він у доступній, зрозумілій для слухачів формі, з особливою внутрішньою теплотою. За висловом А. Ф. Коні, це був «...людина, у якого ораторське мистецтво переходило в натхнення».

В судових промовах він не обмежувався висвітленням тільки юридичного боку справи, що розглядається. У ряді судових виступів Ф. Н. Плевако торкався великих соціальних питань, які перебували в полі зору і хвилювали передову громадськість. Не можна забути його гнівні слова на адресу ігумена Митрофанії: «Подорожній, що йде біля високих стін монастиря, довіреного моральному керівництву цієї жінки, побожно хреститься на золоті хрести храмів і думає, що йде повз дому Божого, а в цьому будинку ранковий дзвін піднімав настоятельку і її слуг не на молитву, а на темні справи! Замість храму — біржа; замість молитви люду — аферисти і скупники підроблених документів; разом молитви — вправа в складанні вексельних текстів; замість подвигів добра — приготування до помилкових показань — ось що ховалося за стінами. Стіни монастирські у наших давніх обителів приховують від ченця мирські спокуси, а у ігумені Митрофанії — не те... Вище, вище будуйте стіни ввірених вам громад, аби світу не було видно справ, які ви творите під «покровом ряс» і обителі!..»

Гострі соціальні питання зачіпає Ф. Н. Плевако і в інших промовах. Так, виступаючи на захист селян, повсталих проти нелюдської експлуатації і безмірних поборів, він говорить; «Ми, коли з нас стягують неповинне, хвилюємося, втрачаємо самовладання; хвилюємося, втрачаючи або малу частку наших статків, або що-небудь наживна, поправимо. Але у мужика рідкісний рубль і дорого йому дістається. Із забраним кровним рублем у нього йдуть нерідко щастя і майбутнє сім'ї, починається вічне рабство, вічна залежність перед глиталями і багатіями. Раз розбите господарство помирає — і батрак

засуджений на все життя шукати, як благодіяння, роботи у сильних і лобзати руку, що дає йому гріш за працю, доставляє іншому вигоди на сотні рублів, лобзати, як руку благодійника, і плакати, й просити нового благодіяння, нової кабальної праці за крихти хліба і жалюгідні лахміття».

Плевако ніколи не розраховував тільки на свій талант, В основі його успіху лежала велика працьовитість, наполеглива робота над словом і думкою. Ф. Н. Плевако — найбільш колоритна фігура серед найбільших дореволюційних адвокатів, він різко виділявся своєю яскравою індивідуальністю серед не бідної талановитими ораторами адвокатури. А. Ф. Коні так характеризував талант Плевака: «...крізь зовнішнє обличчя захисника виступав трибун, для якого справа було лише приводом і яким заважала огорожа конкретного випадку, соромлячи помах його крил, з усією притаманною їм силою».

Зміст промови, її тон і напрямок Плевако, як ніхто з дореволюційних судових ораторів, пов'язує з настроєм слухачів, до яких вона звернена. Він великий майстер розуміти і проникати в настрій судової аудиторії, вміло зачіпаючи потрібні струни. Говорячи про Плевака, о. Вересаєв в одному зі своїх спогадів передає наступний розповідь про нього: «Головна його сила полягала в інтонаціях, в справжньої, прямо чаклунський заразливості почуття, якими він умів запалити слухача. Тому промови його на папері і у віддаленій мірою не передають їх приголомшливою сили. Судили священника, який скоїв тяжкий злочин, в якому він повністю викривався, не заперечував провини і підсудний. Після громової промови прокурора виступив Плевако. Він повільно підвівся, блідий, схвильований. Мова його складалася всього з декількох фраз... «Панове, присяжні засідателі! Ясна річ. Прокурор у всьому абсолютно прав — всі ці злочини підсудний вчинив і в них зізнався. Про що тут сперечатися? Але я звертаю вашу увагу ось на що. Перед вами сидить людина, яка ТРИДЦЯТЬ РОКІВ відпускала на сповіді всі ваші гріхи. Тепер він чекає від вас: відпустить ви йому його гріх?» Тасів. Розповідаючи про інший випадок, Вересаєв пише: «Прокурори знали силу Плевака. Старенька вкрала бляшаний чайник, вартістю 50 копійок дешевше. Вона була потомствена почесна громадянка і, як особа привілейованого стану, підлягала суду присяжних. За нарядом чи так, за примхою, захисником старенької виступив Плевако. Прокурор вирішив заздалегідь паралізувати вплив захисної промови Плевака і сам висловив все, що можна було сказати на захист старенької: бідна старенька, гірка нужда, крадіжка незначна, підсудна викликає не обурення, а лише жалість. Але власність священна. Все наше громадянське благоустрій тримається на власності, якщо ми дозволимо людям потрясати її, то країна загине. Піднявся Плевако. — Багато бід, багато випробувань довелося зазнати Росії за її більш ніж тисячолітнє існування. Печеніги терзали її, половці, татари і поляки. Дванадцять мов обрушилися на неї, взяли Москву. Все витерпіла, все пододала Росія, лише міцніла і росла від випробувань. Але тепер, тепер... Старенька вкрала старий чайник, вартістю 30 копійок. Цього Росія вже, звичайно, не витримає, від цього вона загине безповоротно».

Але не тільки присяжні піддавалися чарівності великого таланту Плевако, і коронні судді нерідко виявлялися в його полоні, сильного і тонкого психологічного впливу. Порівняння й образи Плевака дуже сильні, переконливі,

глибоко запам'ятовуються. Образні порівняння ще більш збільшують враження його ефектних промов.

Отже, Федір Никифорович Плевако — визначна постать ХІХ століття, який міг виграти практично будь-яку справу, його промов чекали як прихильники, так і вороги, він ніколи не піддавався долі, завжди знаходив вихід з будь-якої ситуації, варто зазначити і той факт, що справи видатного оратора дуже цінувалися і досі користуються своєю популярністю, оскільки одразу після смерті Плевака було опубліковано близько 60 його промов, що становлять два томи.